

OSMANELİ İLÇESİNDE GÖÇ HAREKETLERİ

The Migration Movements in Osmaneli District

Dr. Zafer BAŞKAYA

Yrd. Doç Dr. Yaşar GÖK

Özet

Marmara Bölgesinin doğu kısmında Bilecik ili içinde yer alan Osmaneli ilçesi, geçmişten günümüze kadar çeşitli devletlerin hâkimiyetinde kalmış ve dolayısıyla nüfus olayları bakımından hareketli bir bölge içinde yer almıştır.

İlçenin, İstanbul, Bursa, İzmit, Adapazarı gibi büyük şehirlerin bulunduğu illere yakınlığı göç hareketlerinin artışında önemli bir etkidir. Bu çalışmada etkileri ve özellikleri açısından coğrafi, tarihi ve sosyo-ekonomik boyutlara sahip olan göçlerin kuramsal olarak çeşitli tanımlarına değinilerek, göçler sınıflandırılmış ve Osmaneli ilçesinde geçmişten günümüze olan göçler hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Bunun yanı sıra göçlerin belirlenmesindeki kriterlerin olumlu ve olumsuz yönleri, Osmaneli ilçesine olan göçler ile ilçeden meydana gelen iç göçler coğrafi bakış açısıyla değerlendirilmiştir. TÜİK'ten elde edilen veriler ışığında, Osmaneli ilçesindeki nüfusun doğum yerlerine göre ve doğum yeri Osmaneli olan nüfusun illere göre dağılımı ile Osmaneli'den göç eden ve göç yoluyla ilçeye gelen nüfusun dağılımı, dağılım haritaları yoluyla görselleştirilerek yorumlanmıştır. İç göçler nedenleri ve cinsiyetlerine göre analiz edildiği gibi, dış göçler de anket ve mülakatlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda açıklanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak elde edilen verilere göre, Osmaneli ilçesinden olan göçlerin azaltılması için yapılması gereken bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Osmaneli, İç göç, Dış göç, Mevsimlik Göç

· Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
e-mail: zaferbaskaya@kilis.edu.tr

· Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı
e-mail:ygok@atauni.edu.tr

Astract

Osmaneli district located in the east part of Mediterranean Region in Bilecik province was dominated by various powers and as a result has been exposed to many different population movements until today.

The fact that the district is so close to big cities such as İstanbul, Bursa, İzmit and Adapazarı is an important factor in the increase of migration movements. In this study, by mentioning the theoretical definitions, migrations which has geographical, historical and socio-economical dimensions in terms of its effects and characteristics are classified and the migrations yesterday and today in Osmaneli are explained in detail. In addition to positive and negative determiners of migrations, Migrations to and from Osmaneli are reviewed from a geographical point of view. In the light of data from TÜİK (Turkish Statistical Institute), the population in Osmaneli is classified according to birth places; the distribution of population whose birthplace is Osmaneli are classified according to cities; and the distribution of population who migrated from and to Osmaneli is shown visually in detail on distribution maps. Internal migration is analyzed according to causes and sex and external migration is analyzed according to data from interviews and questionnaires.

As a result, based on the data gathered a bunch of solutions are offered in order to decrease the migration from Osmaneli.

Keywords: Osmaneli, Internal Migration, External Migration, Seasonal Migration

1. Giriş

Osmaneli ilçesi Bilecik ilinin kuzeybatısında kısmında yer almaktadır. Kuzeyden Sakarya'nın Pamukova ve Bursa'nın İznik ilçeleri, doğudan Bilecik'in Gölpaazarı ve güneyden Merkez ilçeleri ile komşudur. Osmaneli ilçesinde 27 köy idari birimi bulunmaktadır. 2010 yılı ADNKS'ye (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) göre nüfusu 20912 kişidir.

Şekil 1: Osmaneli ilçesinin lokasyon haritası.

Osmaneli ilçesinde meydana gelen göçlerin geçmişten günümüze kronolojik olarak incelendiği bu çalışmada, tanımlarına göre göçler sınıflandırılmış, göçlerin belirlenmesindeki kriterlerin olumlu ve olumsuz yönleri ele alınmış, Osmaneli ilçesine göçler ile ilçeden olan iç göçler coğrafi bakış açısıyla değerlendirilmiştir. TÜİK'ten elde edilen veriler çerçevesinde Osmaneli ilçesindeki nüfusun doğum yerlerine göre ve doğum yeri Osmaneli olan nüfusun illere göre dağılımları ile Osmaneli'den göç eden ve göç yoluyla ilçeye gelen nüfusun dağılımını gösteren haritalar çizilmiştir ve yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra iç göçler nedenleri ve cinsiyetlerine göre analiz edildiği gibi dış göçler de anket ve mülakatlardan elde edilen veriler bütünleştirilerek, açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuç aşamasında Osmaneli ilçesinden olan göçlerin azaltılması için çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çalışmada iç ve dış göçler Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırlarına göre değerlendirilmiştir.

Yer değiştirmeyi ifade eden göçün birçok tanımı yapılmaktadır. Göç, “kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskân ünitesinden (şehir, köy gibi) diğerlerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayı” (Akkayan, 1979: 20) şeklinde tanımlandığı gibi; “Bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayı” (Tümertekin,- Özgüç, 2009: 289) olarak ta ifade edilmektedir. Sebep ve sonuçları itibarıyla geniş içerikli bir konu olan göçler hakkında çeşitli sınıflandırmalar yer almaktadır. Farklı kriterlerin kullanıldığı bu sınıflandırmalar içerisinde en fazla tercih edilen, mekânsal bir sınırlandırma ile göçlerin iç göç ve dış göç (Doğanay, 1991a: 80, 91) olarak ikiye ayrıldığı sınıflandırma biçimidir. Yer değiştirmeler ülke dışına taşındığında dış göç, ülke sınırları içinde gerçekleştiğinde iç göç olarak adlandırılır. Göç olgusunda gidilen yerin ülke içinde ya da dışında olması önemli bir husus olmakla birlikte, göçün nedeni prensip ve işleyişi de çok fazla önem taşımaktadır (Özgür, 1998: 3). Savaşlar, barışlar, fetihler, kayıplar, yapılan anlaşmalar, çizilen yeni sınırlar ve yüzyıllar boyu devam eden daha pek çok önemli siyasi ve sosyal olay göç olgusunu ortaya çıkaran önemli gelişmelerdir (Coşkun, 2008: 241). Nüfus ile kaynaklar arasında daha iyi bir denge sağlanması için kendiliğinden meydana gelen hareketler olarak yorumlanan (Tümertekin, 1994: 122-123), göçler yerleşmelerin nüfus miktarı kadar demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarını da derinden etkileyerek (Koca, 2000: 87) belli bir bölgedeki nüfusun miktarı ve demografik yapısında bazı değişikliklere neden olmaktadır. Öte yandan, yerleşmelerin nüfuslarındaki hızlı artış ve azalmalar; zaman içindeki altyapı tesislerinin yetersiz kalması, işsizlik, gecekondular, çevre sorunları, bazı yatırımların hizmet dışı kalması ve ekonomik kaynakların verimli bir şekilde değerlendirilememesi gibi çok çeşitli sorunlara da yol açmaktadır (Koca, 1994: 110).

Temelde geçim sıkıntısı ve daha iyi yaşama arzusuna dayanan göç olayı, bazen de aile kavgaları, kan davaları, siyasi zorunluluk, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği, doğal afetler gibi değişik sosyal ve ekonomik nedenlerden kaynaklanır. Bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de göçlerin hızlanmasını teşvik etmede ulaşımın ve haberleşmenin rolünü unutmamak gerekir (Gök, 2006: 136-137). Karmaşık bir olay olan göçlerde nedenleri arasında ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, askeri ve çevresel koşullardaki değişimler dikkat çekici ve en belirgin olanlardır (Deniz, 2009: 13).

Osmaneli ilçesinin de içinde bulunduğu Bilecik ve yakın çevresi geçmişten günümüze kadar çeşitli devletlerin hâkimiyetinde kalmış ve dolayısıyla nüfus hareketleri bakımından geçiş sahasında yer almaktadır. Bu yörenin içinde bulunduğu bölgede ilk iskân hareketleri antik çağda Trakya kavimlerinden Thyni'lerin bu bölgeye yerleşmeleri ile başlar. Daha sonraki dönemlerde sırasıyla Hitit, Frig, Kimmer, Lidya, Roma, Bizans, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı egemenliğinde kalmıştır.

2. İç Göçler

Göç eden nüfusun belirlenmesinde, ülke sınırları dahilinde gerçekleşen iç göç ile ilgili verilerin elde edilmesi için, bir çok kriter kullanılmaktadır. Bunlardan biri **doğum yeri** kriteridir. Bu açıdan, 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Osmaneli doğumlu nüfusun ülke genelindeki dağılışını incelemek mümkündür (Tablo 1).

Türkiye'de 1950'lerde hızlanmaya başlayan iç göçler, günümüzde artan bir oranla devam etmektedir. 1950'lerde Türkiye'de doğan ve doğduğu ilin dışında yaşayanların oranı %8,4 iken (Tümertekin, 1968: 14), 1970'de 20 senelik bir sürede, iki katına çıkmış ve %16,7'ye ulaşmıştır. Günümüzde de artan oranlarda bu durum devam etmektedir.

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Osmaneli ilçesi dışında yaşayan Osmaneli doğumlu nüfusun toplamı 18 862 kişidir. Aynı sayım dönemi sonuçlarına göre araştırma sahasındaki toplam nüfusun 21 070 olduğu hatırlanırsa, Buna göre, Türkiye'nin Osmaneli dışındaki farklı yerlerinde yaşayan Osmaneli doğumlu nüfus, Osmaneli nüfusunun % 89,5'i kadardı. 2010 yılında ilçe nüfusu 20912 kişidir. İlçe nüfusunun geçen 10 yıl içerisinde periyodik olarak artması gerekirken 2000 yılından daha az olması çalışma sahasından dışarıya meydana gelen göçleri kanıtlamaktadır.

Tablo 1: Doğum yeri Osmaneli olan nüfusun illere göre dağılımı (2000).

İl	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzdesi (%)
Bilecik	6712	6519	13231	70,9
Bursa	743	789	1532	8,2
İstanbul	640	692	1332	7,1
Sakarya	375	293	668	3,6
Kocaeli	324	330	654	3,5
Eskişehir	107	141	248	1,3
Ankara	112	116	228	1,2
İzmir	55	49	104	0,6
Toplam	9068	8929	17997	96,4
Diğer İller	294	371	665	3,6
Toplam	9362	9300	18662	100

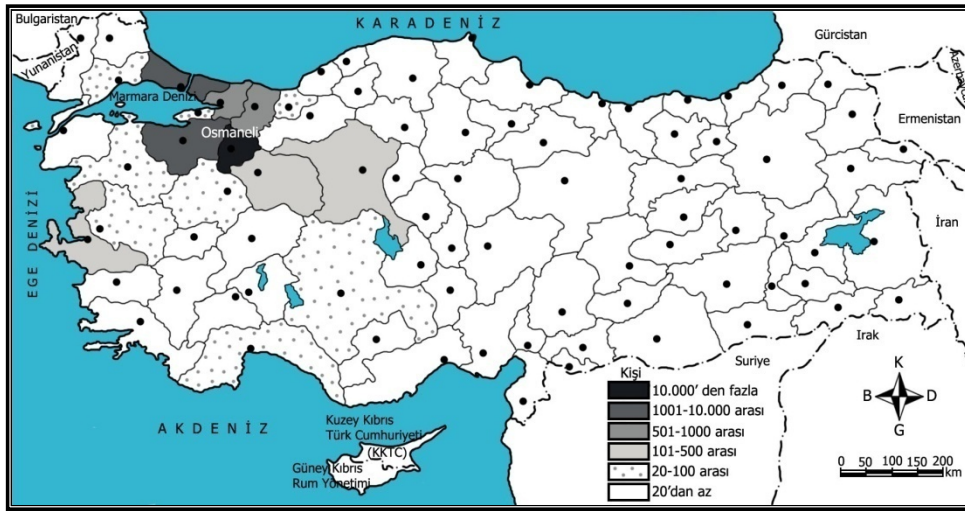
Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Ülkemizde 1950'li yıllardan sonra gelişen ulaşım ve iletişim atılımları beraberinde göçlerin artışını getirmekle birlikte, kırlardan kentlere doğru bir yön izlediği görülen bu göç hareketleri bütün kentlerden ziyade büyük kentlere doğru gerçekleşmiş (Avcı, 1993: 252.) ve bunun sonucunda Türkiye'de iç göçlerde büyük yerleşim merkezlerine doğru eğilim oldukça belirgin bir hale gelmiştir (Özgür, 1998:42-43).

1950'li yıllarda ülke ortalamasından çok daha yüksek bir iç göç oranına sahip olan İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Kocaeli illeri bu özelliklerini günümüze kadar devam

Osmaneli İlçesinde Göç Hareketleri

ettirmiştir (Işık, 1999: 385). Nitekim yakın zaman da Muş ili ile ilgili çalışmada da göç eğiliminin adı geçen büyükşehirlere olduğu verilerle kanıtlanmıştır (Sönmez, 2010: 45-57). Bu genel durumun yanında iç göçlerde fonksiyonel etki bölgelerinin önemli rol oynadığı da bilinmektedir. Ayrıntıda çok yönlü olan göçler, etki bölgeleri ile ilişkili olarak yaygın bir dağılım göstermektedirler (Doğanay, 1991b: 142-143). Osmaneli ilçesinde de böyle bir durum gözlenmekte, ilçenin en fazla etkileşim içerisinde olduğu Bilecik ili ve çevresindeki yerleşmelerine daha fazla nüfus verdiği aşikârdır. İlçe idari ve sosyal olarak, başta Bilecik şehri olmak üzere Bilecik ili içindeki yerleşmelerle daha fazla etkileşim içerisinde olduğundan Bilecik ili içinde Osmaneli doğumlu nüfus 13231 kişi olup, söz konusu nüfusun % 70,9'unu oluşturmaktadır.

Şekil 2: Doğum yeri Osmaneli olan nüfusun illere göre dağılımı.

Bilecik ili hariç tutulursa, Osmaneli ilçesinde doğan 18662 kişiden 4766'sının (% 25,5) Bursa, İstanbul, Sakarya, Kocaeli, Eskişehir, Ankara, İzmir illerinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu iller içerisinde Bursa, İstanbul, Sakarya, Kocaeli ve Eskişehir illeri, Bilecik iline çok yakın ve Bilecik ilinin tamamını etkisi altına alan iller konumundadır. Bu illerdeki yığılma durumunu araştırma sahasında meydana gelen göçlerin ekonomik sebepli olması ve hemşehrilik bağları ile göç edilen yerlerde oluşan toplanmalar ile de ilişkilendirmek mümkündür. Ankara ve İzmir illerinin Osmaneli ilçesi ve Bilecik iline uzaklığının artışı, bu illerde bulunan Osmaneli doğumlu nüfusun Bilecik, Bursa, İstanbul, Sakarya, Kocaeli, Eskişehir illerine göre az olmasında önemli bir etkidir. Bu iller dışında diğer illerde Osmaneli doğumlu nüfusun oranı ise sadece % 3,6'dır (Tablo 1, Şekil 2).

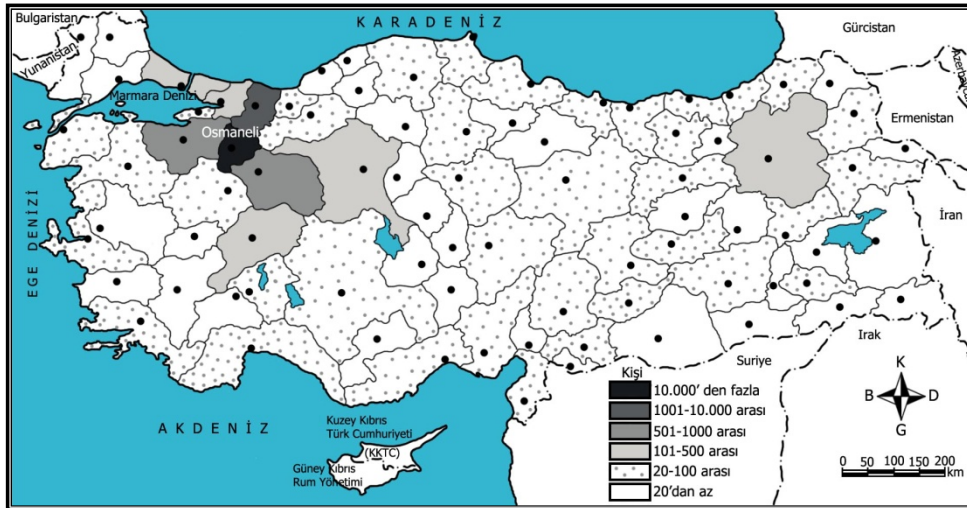
Osmaneli'nin 2000 yılı nüfusunun doğum yerlerine göre dağılımı incelendiğinde; Bilecik ili %70'e yakın bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Osmaneli ilçesi Bilecik ili sınırları içinde olması ve Bilecik'in etki alanında bulunması göçlerin buraya yoğunlaşmasında etkili olmuştur. Osmaneli nüfusunun Bilecik doğumlu olan kişi sayısını Sakarya (1870 kişi), Eskişehir (758 kişi), Bursa (591 kişi) illeri takip etmektedir (Tablo 2, Şekil 3).

Osmaneli’de 2000 nüfus sayımında İstanbul doğumlu 308 kişi bulunmakta, Kocaeli, Erzurum, Afyon ve Ankara doğumlu kişi sayısı ise 100’ün üzerindedir. İlçe nüfusunda 9 ilin doğum oranı yaklaşık % 90’dır. Ayrıca 2000 yılı nüfus sayımına göre Osmaneli nüfusunda her 1000 kişiden 8’i yurt dışı doğumludur. 181 kişinin yurt dışı doğumlu olduğu ilçede, nüfusun büyük bir kısmını 1923’ten sonra mübadeleyle Yunanistan’dan gelen Türkler ile 1950-1951 yılları ve 1978 yılında Bulgaristan’dan gelenler oluşturmakta ve genel olarak ilçe merkezinde yaşamaktadırlar.

Tablo 2: Osmaneli nüfusunun doğum yerlerine göre dağılımı (2000).

İl	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzdesi (%)
Bilecik	7507	7214	14721	69,9
Sakarya	910	960	1870	8,9
Eskişehir	392	366	758	3,6
Bursa	273	318	591	2,8
İstanbul	159	149	308	1,5
Kocaeli	71	110	181	0,8
Erzurum	60	61	121	0,6
Afyon	70	50	120	0,6
Ankara	53	56	109	0,5
Toplam	9495	9284	18779	89,2
Diğer İller	1087	1023	2110	10,0
Yurt Dışı	97	84	181	0,8
Genel Toplam	10679	10391	21070	100

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Şekil 3: Osmaneli nüfusunun illere göre dağılımı.

Doğum yeri kriteri uzun zaman içerisinde gerçekleşmiş göçlerin belirlenmesi, göçlerle ilgili bir fikir vermesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Fakat bazı durumlarda kesin sonuçlara ulaşmak biraz güç olmaktadır. Çünkü sayım sırasında sayım yapılan yerde bulunup, aslen orada yaşamayan kişiler de sayılmaktadır. Bunun yanı sıra

uzun yıllar içerisinde mevcut olan göçleri de kapsadığından daha önceden göç eden nüfusun bir kısmı vefat etmiş olabilir. Yani Osmaneli'ne 1925 yılında ailesiyle birlikte göç etmiş 10 yaşındaki bir çocuğun 2000 yılında 85 yaşında olması gerekir. Bu kişi yaşıyorsa göç eden nüfus içerisinde sayılacaktır. Eğer vefat etmişse göç eden nüfus içerisinde olmayacaktır. Başka bir sakıncalı durum ise; kasaba veya küçük şehirlerde sağlık hizmetlerinin yetersizliği sebebiyle, doğumlar buraya yakın donanımlı hastanelerin olduğu büyük şehirlerdeki hastanelerde yapıldığından, doğan bebekler doğdukları şehir nüfusuna kayıtlı olmaktadır. Fakat ailenin yaşadığı yer bebeğin doğduğu yerleşme değildir. Bu durumda bebek doğduğu yerden göç etmemiş, fakat ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Nüfus sayımı döneminde bebek ailesinin bulunduğu yerde sayılmakta fakat doğum yeri farklı bir yer olduğundan doğum yeri kriterine göre göç edenler sınıfına dâhil olunarak, göç etmiş gibi yanlış bir algı ortaya çıkabilmektedir.

Osmaneli ilçesinden de olan doğumlar buraya yakın Bilecik, Sakarya ve Eskişehir, Bursa illerinde bulunan hastanelerde olmakta, bu illerin nüfusuna kayıtlı fakat sayım döneminde ailesiyle birlikte Osmaneli'de yaşadığından Osmaneli nüfusu içerisinde sayılmaktaydı. Coşkun'un da belirttiği gibi (Coşkun, 2010: 88) sadece doğum yeri kriteri kullanılarak, yaşanan göçler hakkında çıkarımlarda bulunmak bazı hatalı sonuçlar elde edilmesine sebep olabilir. Bu durumların sakıncaları sebebiyle TÜİK tarafından öteden beri yapılan göç çalışmalarında sürekli kullanılan **devamlı ikametgâh** kriteri kullanılmaktadır. Bu kriterle göre, beş yıl önce oturlan ikametgâh adresi ve şu anki oturma adresi arasında yapılan karşılaştırmalar ile göç istatistikleri oluşturulmaktadır. Doğum yeri kriterine göre daha az sakınca içermesi açısından daha fazla tercih edilen bu yöntemle Osmaneli için de göç istatistikleri belirlenmiştir. Osmaneli ilçesi, diğer ilçeler ile Bilecik ilini oluşturmaktadır. Osmaneli ilçesinden veya ilçeye olan göçlerin illere göre dağılımı denildiğinde; Osmaneli ilçesi sayılmayıp ayrı tutulacağı için idari bütünlük bozulmaktadır. Bu sebeple bu kurum tarafından yapılan göç istatistiklerinde ilçenin bulunduğu il içerisinde olan göçler dâhil edilmemektedir. TÜİK tarafından bu duruma çözüm olabilecek ilçeler düzeyinde göç eden ve göçle gelen göç istatistikleri verileri tutulup belirlenmediği için Osmaneli ilçesine ve Osmaneli ilçesinden olan göçler Bilecik ili haricinde incelenecektir.

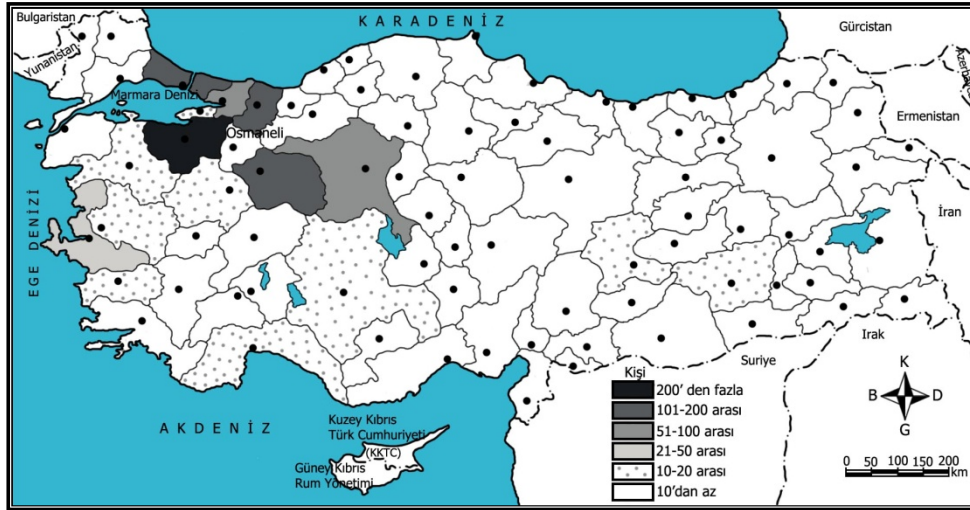
Söz konusu dönemde araştırma sahasından göç eden nüfus yaklaşık 1182 kişi olup en fazla göç edilen il 254 kişi ile Bursa'dır. İlçeden göç eden nüfusun 1/5'inden fazla bir paya sahip Bursa'ya olan göçlerin oranı % 21,5'dir. Bursa ilini % 16,4 oranla İstanbul (194 kişi) ve % 12,4 oranıyla Sakarya (147 kişi) takip etmektedir (Tablo 3, Şekil 4). Bu orana, en fazla göç edilen illerden Eskişehir, Kocaeli, Ankara ve İzmir illeri de katılırsa, göç eden nüfusun %70'den fazlasının (%70,2) yani ¾'üne yakın bir bölümünün 6 büyük şehri içinde barındıran illere göç ettiği ortaya çıkmaktadır.

Bursa ve Sakarya illeri başta olmak üzere bu illere fazla göç edilmesinde yakınlık faktörü önemli rol oynamıştır. Nitekim ilçe merkezinden bu il merkezlerine olan uzaklıklara bakılırsa; Sakarya 68 km, Bursa 104 km, Eskişehir 106, Kocaeli 110 km ve İstanbul'un 202 km olduğu görülmektedir. Osmaneli'den bu illere göç eden nüfus tamamen ilçeden kopmuş değildir. Genelde ekonomik amaçlı olan bu göçlerde yakınlık faktörü ön planda tutulduğundan, yılın önemli günleri ve tatillerde, aile büyükleri başta olmak üzere akrabalar rahatlıkla ziyaret edilebilmektedir.

Tablo 3: Osmaneli ilçesinden göç eden nüfusun göç ettikleri illere göre dağılımı (2000).

Göç verdiği il	Göç eden nüfus			Yüzdesi (%)	Göç verdiği il	Göç eden nüfus			Yüzdesi (%)
	Erkek	Kadın	Toplam			Erkek	Kadın	Toplam	
Bursa	116	138	254	21,5	Kütahya	11	3	14	1,2
İstanbul	89	105	194	16,4	Antalya	4	10	14	1,2
Sakarya	70	77	147	12,4	Yalova	8	5	13	1,1
Eskişehir	52	64	116	9,8	Aydın	5	8	13	1,1
Kocaeli	34	32	66	5,6	Malatya	6	7	13	1,1
Ankara	26	27	53	4,5	Konya	6	4	10	0,8
İzmir	21	15	36	3,0	Toplam	479	516	995	84,2
Balıkesir	11	9	20	1,7	Diğer İller	115	72	187	15,8
Manisa	12	4	16	1,4	Genel	594	588	1182	100
Diyarbakır	8	8	16	1,4	Toplam				

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Şekil 4: Osmaneli ilçesinden göç eden nüfusun göç ettikleri illere göre dağılımı.

İlçeden olan göçlerde ikinci önemli faktör ise iş imkânlarının büyük şehirlerde daha fazla olmasıdır. Göçlerin bir kısmı memur ataması şeklinde bir işe yerleşme olurken, bir kısmı ise düşük tahsilli kişilerin bu şehirlerde bulunan genelde özel sektöre ait fabrikalarda çalışmak için gerçekleştirdikleri işçi göçleridir. Osmaneli ilçesinde aktif olan 15'den fazla fabrika bulunmasına rağmen, bu fabrikaların bir kısmı az sayıda işçiyle faaliyetini sürdürebilen mermer fabrikalarıdır. Bu işletmeler işçi göçlerini yavaşlatsa da, düşük ücretle işçi çalıştırmaları sebebiyle, göçlerin durması söz konusu değildir. Sonuç olarak Osmaneli'den göç eden nüfusun, Horasan (Gök, 2006: 132-133), Şenkaya (Ünal, 2004: 74), İkizdere (Coşkun, 2010: 87) ve Muş (Sönmez, 2010: 48-50) örneklerinde olduğu gibi ülke içinde önemli miktarda göç alan büyük merkezlerle hem de bölgesel merkezlerle doğru bir yönelim içerisinde olduğu görülmektedir.

İlçeden olan göçlerde Marmara Bölgesindeki illerin yoğunluk kazanmasında mesafe ve ekonomik faktörlerle birlikte iklim ve kültür yapısı da etkilidir. Çünkü kişiler kendilerini rahat hissedebilecekleri, iklim şartlarının iyi, kendi kültürlerine yakın, sosyal

olarak dayanışma sağlayabileceği yerlerde yaşamak isterler. İklimin olumsuz etkisi ve kültür farklılıkları göçün itici yönlerindedir. Nitekim Osmaneli çevresinde yetişmiş bireyler de zor durumda kalmadıkça Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Bölgelerine göç etmezler. Bu zorunluluk genelde memur göçleri şeklinde olmaktadır. Bununla birlikte ilçeden İzmir, Aydın, Antalya gibi turizm sektöründeki istihdam olanaklarının fazla olduğu merkezlere de önemli miktarda göç gerçekleşmiştir.

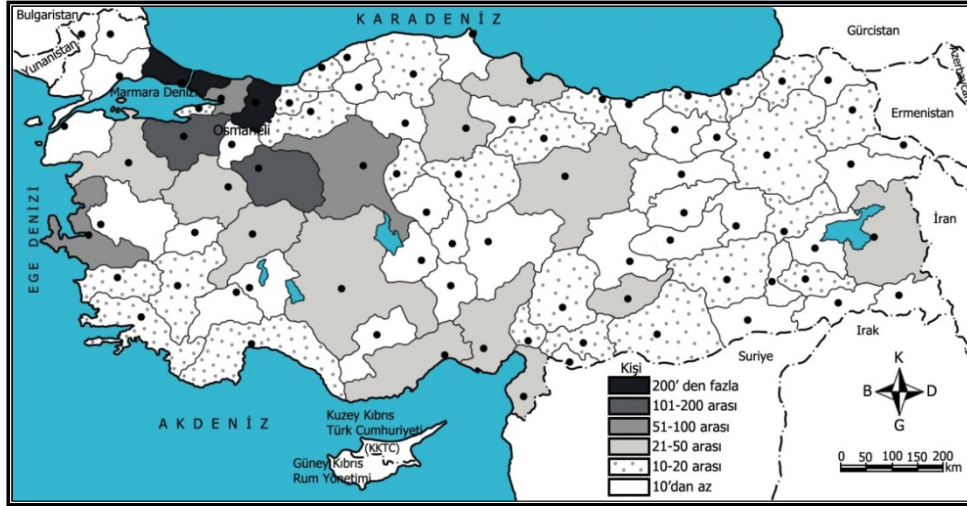
Osmaneli ilçesine göç eden nüfusun geldikleri illerin dağılışı incelendiğinde Tablo 4, Şekil 5) sıralama değışse de, ilçeden olan göçlerde olduğu gibi ilçeye olan göçlerde de Sakarya, İstanbul, Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Ankara, İzmir illerinin ilk sıralarda yer aldığı görülür. Bu iller arasında ilk üçte olan iller yine Sakarya, İstanbul ve Bursa illeridir. Üç ilin de göç edenler içerisindeki oranları %10'un üzerindedir.

Tablo 4:Osmaneli ilçesine göç yoluyla gelen nüfusun geldikleri illere göre dağılımı (2000).

Göç aldığı il	Göç eden nüfus			Yüzdesi (%)	Göç aldığı il	Göç eden nüfus			Yüzdesi (%)
	E	K	Toplam			E	K	Toplam	
Sakarya	141	142	283	15,2	Artvin	7	9	16	0,9
İstanbul	144	105	249	13,4	Siirt	11	5	16	0,9
Bursa	92	103	195	10,5	Tokat	8	8	16	0,9
Eskişehir	66	61	127	6,8	Düzce	7	9	16	0,9
Kocaeli	40	43	83	4,5	Diyarbakır	6	9	15	0,8
Ankara	30	29	59	3,2	Gaziantep	6	9	15	0,8
İzmir	29	21	50	2,7	Rize	7	8	15	0,8
İçel	20	17	37	2,0	Aydın	11	3	14	0,7
Bahkesir	21	12	33	1,8	Bolu	7	7	14	0,7
Kütahya	16	13	29	1,6	Trabzon	6	8	14	0,7
Adana	15	14	29	1,6	Kars	9	3	12	0,6
Hatay	16	10	26	1,4	Kastamonu	5	7	12	0,6
Konya	16	10	26	1,4	Ordu	5	7	12	0,6
Adıyaman	16	9	25	1,3	Kırıkkale	7	5	12	0,6
Afyon	15	10	25	1,3	K.Maraş	6	5	11	0,6
Sivas	20	5	25	1,3	Yozgat	6	5	11	0,6
Çorum	15	9	24	1,3	Muğla	6	4	10	0,5
Samsun	13	10	23	1,2	Muş	6	4	10	0,5
Van	14	8	22	1,2	Ş.Urfa	6	4	10	0,5
Antalya	16	4	20	1,1	Zonguldak	7	3	10	0,5
Denizli	11	9	20	1,1	Toplam	934	789	1723	92,4
Erzurum	11	7	18	1,0	Diğer İller	86	53	139	7,6
Yalova	9	8	17	0,9	Genel				
Osmaniye	9	8	17	0,9	Toplam	1020	842	1862	100

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Sahaya göç eden 1862 kişinin % 15,2'si (283 kişi) Sakarya, % 13,4'ü (249 kişi) İstanbul ve %10,5'i (195 kişi) Bursa illerindedir. Bu illeri % 6,8 (127 kişi) oranıyla Eskişehir ve % 4,5 (83 kişi) ile Kocaeli illeri izlemektedir. Osmaneli'ye olan bu göçlerde de yakınlık faktörünün ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Bu yakınlık; mesafe, ulaşım şartları, kültürel ve iklimsel şartlar anlamında mevcut yakınlıktır. Sahaya göç gönderen önemli iller içerisinde yer alan Ankara ve İzmir bölgesel merkezleriyle birlikte 7 ilden gelen 1046 kişi, göçle gelenlerin yarısından fazlasını (% 56,3) oluşturur (Tablo 4, Şekil 5).

Şekil 5: Osmaneli ilçesine göç yoluyla gelen nüfusun geldikleri illere göre dağılımı.

İlçe, bulunduğu konum itibarıyla Marmara Bölgesi içerisinde yer aldığından her bölgeden göçler almakta, 81 il içerisinde göçle gelenlerin sayısının 10 ve üzerinde olduğu 44 il bulunmaktadır. Bu illerden gelen kişilerin oranı % 90'ın üzerinde (% 92,4) gerçekleşmiştir. Geri kalan diğer illerden gelenler ise % 7,6'lık bir bölümü oluşturur. İlçeye olan göçlerin önemli bir kısmını memur ve öğrenci ve asker nüfusu oluşturur. Bu nüfus dışında ilçeye gelenlerin bir bölümü ise Osmaneli'den olan ancak uzun süre memleketi dışında çalışarak emeklilik devresinde geri dönenlerdir. İlçeye olan göçlerin diğer bir kısmını da İstanbul, Ankara, Kocaeli, Bursa gibi büyük şehirlerde ortaya çıkan karışıklıkların da etkisiyle daha huzurlu bir ortamda yaşamak isteyen birey ya da ailelerin gerçekleştirdiği göçler olarak ifade etmek mümkündür.

Belli bir sahanın aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farka net göç denilir. Sahanın aldığı göç verdiği göçten fazla ise net göç pozitif, verdiği göç aldığı göçten fazla ise net göç negatiftir. Net göç hızı ise, göç edebilecek her 1000 kişi için olan net göç sayısıdır (TÜİK, 2005: 4). Tablo 5'in incelenmesiyle görüleceği üzere, söz konusu dönemde araştırma sahasına göç eden nüfus 1862 kişi olup, göç yoluyla ayrılan kişi ise 1182 kişidir. Bu farklılık araştırma sahasında net göç miktarının artı değerler göstermesine neden olmuştur. 2000 yılı istatistiklerine göre ilçeye gelen nüfus ilçeden ayrılan nüfusun 1,5 katı kadardır.

Tablo 5: Osmaneli ilçesinin aldığı ve verdiği göç miktarları.

Göç miktarı	Erkek	Kadın	Toplam
Aldığı göç miktarı	1020	842	1862
Verdiği göç miktarı	594	588	1182
Net göç miktarı	+426	+254	+680

Kaynak: TÜİK göç istatistiklerinden derlenmiştir.

Türkiye'de göçlerin büyük bir kısmı doğudan batıya doğru gerçekleşmektedir. Türkiye'nin batısında yer alan ilçeye göç eden nüfus ve göç yolu ile ayrılan nüfusun illere

göre dağılışı karşılaştırıldığında farklılıklar olduğu görülmektedir (Şekil 4 ve 5). Osmaneli'den göç eden nüfusun önemli bir kısmı Marmara Bölgesi ağırlıkta olmak üzere Ege ve İç Anadolu'daki illere olmuştur. Fakat, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer alan illerin de ilçeye önemli miktarda göç verdiği görülmektedir.

Araştırma sahasından göç eden ve göçle gelen nüfus dağılımının yanı sıra incelenmesi gereken bir diğer özellik te nüfusun göç nedenleridir. Bu nedenler iş arama/bulma, tayin/atama, hanelerdeki fertlerden birine bağımlı göç, eğitim, evlilik, deprem vb. olarak sınıflandırılabilir.

Tablo 6: Osmaneli ilçesinden göç eden ve göç yoluyla gelen nüfusun göç nedenleri (2000).

Göç etme sebebi	Göç eden nüfus				Göç yoluyla gelen nüfus			
	Erkek	Kadın	Toplam	%'si	Erkek	Kadın	Toplam	%'si
İş Arama/Bulma	135	60	195	16,5	313	71	384	20,6
Tayin/Atama	118	61	179	15,2	131	57	188	10,1
Hanedeki fertlerden birine bağımlı göç	133	249	382	32,3	157	298	455	24,4
Eğitim	86	50	136	11,5	149	94	243	13,1
Evlilik	3	106	109	9,2	3	194	197	10,6
Deprem	6	4	10	0,8	72	69	141	7,6
Diğer	113	58	171	14,5	195	59	254	13,6
Toplam	594	588	1182	100	1020	842	1862	100

Kaynak: TÜİK göç istatistiklerinden derlenmiştir.

Hanedeki fertlerden birine bağımlı olan göçlerle yer değiştiren nüfusun toplam göç edenler içerisinde fazla olması, genelde ailenin yetişkin bireyine bağımlı olarak ailedeki fertlerin göç etmesindedir. Bilindiği üzere aile fertlerinin kalabalık olması hanedeki fertlerden birine bağımlı olarak göç eden nüfusu ve nüfus oranını da artırmaktadır. Osmaneli'den göç eden nüfusun % 32,3'ünü, Osmaneli'ye gelen nüfusun ise %24,4'ünü en büyük pay ile hanedeki fertlerden birine bağımlı göçler oluşturmaktadır (Tablo 6). Hanedeki fertlerden birine bağımlı olan göçlerde ilçeden ayrılan nüfusun, ilçeye gelen nüfusa göre daha fazla oranda olması, ilçeden göç edenlerin göçle gelenlere göre aile olarak daha fazla oranda göç ettiklerini kanıtlamaktadır. İlçeden göçler genelde Anadolu'nun batı ve orta bölgelerindeki yakın illere olduğundan aile ile göçler daha fazla gerçekleşmektedir. Buna karşılık göçle gelen nüfus içerisinde araştırma sahasına daha uzak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri illerinden gelenler de olduğundan, bu bölgelerden gelen kişiler genel olarak ailelerini memleketlerinde bırakıp ferdi göç etmekte, uzun bir süre sonra ailelerini yanlarına almakta veya hiç getirmemekteyler.

İş arama-bulma amaçlı göçler ise sahaya olan göçler ile sahadan olan göçlerde ikinci sırada yer almaktadır. Bu amaçlı göçler ilçeden olan göçler içerisinde % 16,5 Osmaneli'den olan göçlerde % 20,6 oranındadır. Kadın nüfus, iş arama-bulma amaçlı göçlerde erkek nüfusa göre oldukça az oranlara sahiptir. İlçeden bu amaçlı göçlerde kadınların oranı yaklaşık %30, ilçeye olan göçlerde ise % 18'dir. Buradan Türkiye'nin de bir gerçeği olarak erkeklerin kadınlara göre işlerde daha fazla çalıştıkları sonucuna ulaşılabilir. Nitekim 2000 yılında Türkiye'de aktif nüfus içerisinde kadınların oranı erkeklerle göre %35,6 idi (Aras, - Çalışkan, 2006: 48).

Tayin/atama yoluyla olan göçler incelendiğinde, ilçeden ve ilçeye olan bu göçlerin oranı %10'un üzerindedir. Bu göçlerin ilçede ve gidilen illerde bulunan resmi kurumlarda çalışanlar olduğu aşikârdır. Tayin/atama yolu ile gerçekleşen göçlerde kadınlar erkeklere göre memleketleri dışında çalışmayı istememektedirler. Bu sebeple sahada olduğu gibi Türkiye'nin diğer illerinde de tayin veya atama yoluyla il dışına olan göçlere kadınların katılım oranı erkeklere göre azdır. Araştırma sahasında da bu amaçlı göçler içerisinde kadınların oranı 1/3'ten azdır. Bunun sebepleri arasında geleneksel kültürden gelen aile içi baskılar, kadınların fiziksel güç yetersizliklerinden kaynaklanan korunma istekleri v.b sebepler gelir.

Göçün nedenleri içerisinde eğitim de, oldukça önemlidir. Ülkemizde okul çağında nüfus içerisinde ortaöğretim ve yüksek öğretime devam eden nüfus oranı sürekli artmaktadır. Yüksek öğretim kurumlarının artık ilçe merkezlerinde bile olması eğitim amaçlı göçlerdeki artışlarda önemli bir etkidir. Osmaniye'de de 1994-1995 eğitim öğretim yılında Osmaniye Meslek Yüksekokulu'nun açılması ilçeye öğrenci göçlerini artırmıştır. Gerek ilçeye gerekse ilçeden olan göçlerde eğitim amaçlı göçlerin oranı %10'un üzerindedir.

Türkiye aile yapısında genel olarak erkeklerin çalışma oranı kadınlara göre daha fazla olduğundan kadınlar ekonomik olarak erkeklere daha fazla bağımlıdır. Bu durum aile yapısı içerisinde erkeğe çeşitli öncelikler sağladığı gibi evlilik nedenli göçlerde de öncelik sağlamaktadır. Evlilik nedenli göçlerde Osmaniye'de de hem ilçeye olan göçlerde hem de ilçeden olan göçlerde kadınların sayısı erkeklere göre oldukça fazladır. Nitekim Osmaniye'den evlilik nedeniyle göç eden 109 kişiden 106'sının kadın, bu nedenle ilçeye gelen göçlerde ise 197 kişiden 194'ünün kadın olması bunu doğrular.

1999 yılında meydana gelen Marmara Depremi sonrasında deprem bölgesinde bulunan İstanbul, Kocaeli ve Sakarya illerinden, çevre iller başta olmak üzere yoğun göçler yaşanmıştır. Osmaniye bu illere yakın olmasına rağmen depremden az etkilenmiş, can kaybı yaşanmamıştır. Depremden bir yıl sonra yapılan 2000 yılı nüfus sayımı göç istatistiklerine göre ilçeye 141 kişi göç etmiş, ilçeden ise sadece 10 kişi ayrılmıştır.

Bu nedenlerin dışında Türkiye'de olduğu gibi ilçede de göçleri teşvik eden diğer bir neden ise şüphesiz ulaşım imkânlarının gelişmesidir. Özellikle 1950'li yıllardan sonra gelişen karayolları, bir kısım kapalı ekonomi yörelerini civar merkezlere bağlayarak, nüfusa hareketlilik kazandırmış ve bu nüfusun şehirlere akımında kolaylaştırıcı etki göstermiştir (Sergün, 1977: 221). Son yıllarda ulaşım şartlarının gelişmesi, kırdan şehre ve şehirden şehre olan nüfus hareketlerinde önemli rol oynamaktadır. Osmaniye de D-650 Double karayolu ve İstanbul-Ankara demiryolu güzergâhında bulunduğundan bu durum göçleri teşvik etmektedir.

Genel olarak incelendiğinde, gerek ilçeden göç eden ve gerekse göç yoluyla ilçeye gelen nüfus içindeki cinsiyet oranları kadınlar aleyhine olduğu görülmektedir. İlçeye göç yoluyla gelenlerin yaklaşık % 55'ini, ilçeden olan göçlerin ise % 50'den fazlasını erkek nüfus oluşturmaktadır. Göçlerin genel yapısıyla da paralellik gösteren bu durum araştırma sahasında da göçlerin temel olarak ekonomik kaynaklı olduğunu kanıtlamaktadır. Tablo 8'

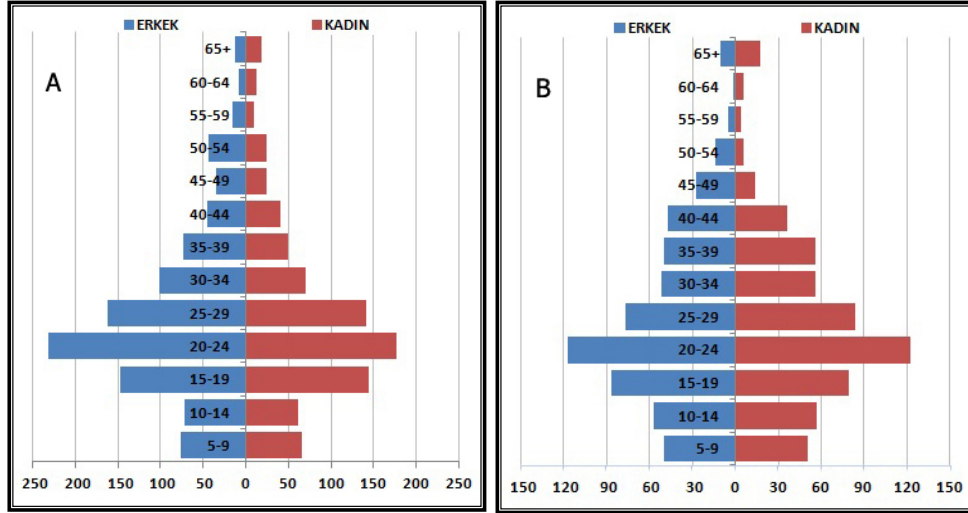
de yer alan göçlerin yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında, ilçeden göç den ve ilçeye gelen nüfusun büyük bir kısmının çalışma çağındaki nüfustan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 7: Osmaneli ilçesinde yaş grubu ve cinsiyete göre alınan ve verilen göç (2000).

Yaş grubu ve cinsiyete göre aldığı göç					Yaş grubu ve cinsiyete göre verdiği göç				
Yaş grubu	Erkek	Kadın	Toplam	%'si	Yaş grubu	Erkek	Kadın	Toplam	%'si
5-9	76	66	142	7,6	5-9	50	51	101	8,5
10-14	71	62	133	7,2	10-14	57	57	114	9,6
15-19	147	145	292	15,7	15-19	87	79	166	14,1
20-24	231	177	408	21,9	20-24	117	122	239	20,2
25-29	162	141	303	16,3	25-29	77	84	161	13,6
30-34	101	71	172	9,2	30-34	52	56	108	9,1
35-39	73	50	123	6,6	35-39	50	56	106	9,0
40-44	45	41	86	4,6	40-44	47	36	83	7,0
45-49	35	24	59	3,2	45-49	27	14	41	3,5
50-54	43	24	67	3,6	50-54	14	6	20	1,7
55-59	15	9	24	1,3	55-59	5	4	9	0,8
60-64	8	13	21	1,1	60-64	1	6	7	0,6
65+	13	19	32	1,7	65+	10	17	27	2,3
Toplam	1020	842	1862	100	Toplam	594	588	1182	100

Kaynak: TÜİK göç istatistiklerinden derlenmiştir.

Şekil 6'dan anlaşıldığı gibi ilçeden gerçekleşen ve ilçeye olan göçlerin nüfus ve yaş yapısını gösteren nüfus piramidinde çalışma çağındaki kadın ve erkek nüfusta bir yığılma olduğu görülmektedir. Bu durum, genelde ekonomik sebeplere bağlı olarak gerçekleşmekte olan göçlerin önemli bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Sahadaki göçlerde göçe katılan nüfus içerisinde en fazla göçe katılan nüfus 15-29 yaş aralığında olması da çalışma çağındaki nüfus içerisinde en dinamik nüfus aralığının göçe katıldığını ve sahadaki göçlerin temelde ekonomik kaynaklı olduğunu doğrulamaktadır. Ayrıca Akkayan, Osmaneli kasabası hane halkı erkeklerine uyguladığı anket sonucu yapmış olduğu çalışmada Osmaneli'ne gelmiş olanların %80,9'unun ekonomik nedenlerle geldiklerini belirtmektedir (Akkayan, 1990: 188). Osmaneli göç piramitlerine göre sahaya gelen ve göç yolu ile ayrılan nüfusun dağılımında en fazla yığılma 20-24 yaş arası nüfusta meydana gelmiştir. Bu yaş grubu nüfusun sahaya gelen nüfus (%21,9) ve ilçeden ayrılan nüfus (% 20,2) içerisindeki oranı %20'nin üzerindedir. 25-29 yaş aralığındaki nüfus ise bu yaş aralığını takip etmekte, sahadan olan göçlere katılan nüfusun %16,3'ünü, gelen nüfusun ise %13,6'sını oluşturmaktadır (Tablo 7). Sahaya olan göçlerde 20-24 yaş aralığı başta olmak üzere 20 ve 29 yaşları arasındaki erkek nüfusun kadınlara göre fazla olması, sahaya olan göçlerin ekonomik kaynaklı olduğunu doğruladığı gibi, sahaya yönelik göçe katılan bu yaş aralığındaki erkek nüfusun bir kısmının ferdi olarak göçe katıldığını göstermektedir. İlçeye göç eden nüfusun yaş piramidinde +50 yaş ve üzeri nüfus, gelenlerin %7,7'sini oluşturmaktadır. 50+ yaş diliminde olan bu yoğunluğun büyük bir bölümünü, çalışma çağında ilçe dışında yaşayıp emeklilik devresinde memleketinde yaşama isteği ve güdüsüyle gelen emekli nüfus olarak belirtilebilir.

Şekil 6: Osmaneli'ye göç eden (A) ve göç yoluyla ayrılan nüfusun (B) nüfusa ait dar aralıklı nüfus piramitleri (2000).

Türkiye'de iller arasında daimi ikametgâhı değiştirmek suretiyle gerçekleştirilen göç hareketlerinin yanında dönemlik ya da mevsimlik yer değiştirmeler de oldukça yaygındır. Yılın belli dönemlerinde görülen göçebe hayvancılıktan kaynaklanan nüfus hareketleri, yaylacılık adı verilen faaliyetlerle ilgili nüfus hareketleri ve bazı yörelerimize, belirli ürünlerin hasat mevsiminde civar yörelerden tarım işçilerinin gelmesiyle ilgili nüfus hareketleri, şeklinde üç başlık incelenmektedir (Tandoğan, 1998: 91-92).

Tarım ya da tarım dışı sektörlerde çalışmak amacıyla yılın belirli dönemlerinde yerleşme dışına göç edilmesi ve çalışma dönemi sonunda tekrar dönülmesi şeklinde gerçekleşen mevsimlik işçi göçleri; nedenleri, işleyişi, kırdaki sosyo-ekonomik hayat üzerindeki etkileri ve daimi göçe dönüşme eğilimleri açısından izlenmesi gereken önemli nüfus olaylarıdır (Yılmaz, 2001: 130).

1950'lerden sonra karayolu ulaşımının gelişmesine paralel olarak dinamizm kazanan nüfusumuzda mevsimlik işçi göçünün değişik türleri de görülmeye başlamıştır. Önceleri yaygın olarak tarımsal amaçlı gerçekleşen mevsimlik işçi göçünde zamanla şehirleşmeye bağlı olarak gelişen inşaat sektörü ile birlikte inşaat işçiliği de önem kazanmış, 1980'lerden sonra turizm sektöründe yaşanan gelişmeler de turistik tesislerde yeni istihdam imkânlarının doğmasına neden olmuştur (Koca,- Girgin, 2000: 302).

Sahada gerçekleşen mevsimlik işçi göçleri ilçeye olan göçler ve ilçeden olan göçler olarak sınıflandırılabilir. İlçe topraklarından Sakarya Nehri ile kollarından Göynük ve Göksu Çaylarının geçmesi yanı sıra verimli topraklara sahip İznik Depresyonu'nun doğu uzantısının ilçe topraklarında olması son yıllarda tarımın yoğunlaşmasını sağlamıştır. Saha çevresinde görülen ılıman iklim şartları da ürün çeşitliliği ve tarımın gelişmesine önemli derecede katkı sağlamaktadır. İlçeye olan mevsimlik göçlerin büyük bir kısmını, Urfa,

Diyarbakır, Batman illeri başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden tarla-bahçe işlerinde çalışmaya gelenler oluşturmaktadır. Gelenlerin çoğu aile olarak gelmektedirler. Çünkü ailenin çalışma çağındaki tüm bireyleri bu işlerde çalıştırdığından bu durum aile için daha fazla kazanç sağlamaktadır. İlçenin kuzeyinde yer alan İznik Depresyonu doğusundaki ilçe köylerinden Çerkeşli Köyü, Hisarcık Köyü'nün Beşevler Mahallesi, Oğulpaşa Köyü'nün Yeşilçimen Mahallesi ile Sakarya Nehri ve Göynük Çayın'dan önemi derecede yararlanarak sulamalı tarımın geliştiği Medetli ve Soğucakpınar köyleri mevsimlik işçi yoğunluğunun en fazla yaşandığı yerleşmelerdir. Bunun yanı sıra ilçedeki inşaat işlerinde çalışmaya gelenler de önemli miktardadır.

Fotoğraf 1: A- Mevsimlik işçiler tarla çaplarırken görülmektedir. B- İlçede fazla miktarda üretilen domates tarlalarında mevsimlik işçilerden de yararlanılmaktadır.

Buraya kadar açıklanmaya çalışılan iç göçlerin dışında sahadan ülke dışına gerçekleşen dış göçler de önemli nüfus hareketlerindedir.

3. Dış Göçler

Osmaneli ilçesinin de içinde yer aldığı geçmişten günümüze nüfus hareketliliğinin olduğu bölgede çeşitli zamanlarda farklı devletler tarafından nüfus iskân siyaseti izlenmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti zamanında, 19. yüzyılda Osmaneli'nin içerisinde bulunduğu Hüdavendigâr Vilayeti Ertuğrul Sancağı topraklarında iskân edilen göçmenler tarafından çok sayıda köy kurulduğu gibi, mevcut köylere de göçmen yerleştirilmiştir (*Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi*, 1303 s: 84-87; *Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi* 1307, s: 179).

Osmaneli ilçesine bağlı bulunan Orhaniye¹, Selimiye köyleri² ve Adliye köyleri ile ilçeden 1965 yılından sonra ayrılarak İznik ilçesine bağlanan Şerefiye³ köyleri 93 Harbi de

¹ Osmanlı Arşivleri 1334 dosya no ve 1313/Z-30 gömlek nolu belgede Ertuğrul sancağı Lefke nahiyesi Pınarbaşı'nda iskân olunan yirmi hane Filibe muhacirlerinden teşkil edilen karyeye Ümraniye adı verilmesi yazılıdır. Köyün ismi daha sonra Orhan Gazi'ye istinaden Orhaniye olarak değiştirilmiştir.

² Osmanlı Arşivleri Hicri 1321, 1408 dosya no, 1321 /M-05 gömlek nolu belgede Hüdavendigâr vilayeti dahilinde Ertuğrul sancağı mülhakatından Lefke nahiyesiyle Vezirhan karyesi arasında ve

denilen Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra (1977-1978) iskân edilen göçmen köyleridir. Bu köylerden Orhaneli Köyü'nün halk arasındaki adı Pomaklar köyüdür. Çünkü köyü kuran aileler 93 harbinde Bulgaristan Filipe'den göç ederek 20 hane olarak yerleşmişlerdir. Bu yüzden 93 muhaciri olarak da bilinirler. Pomaklar; Balkanlar'da, Bulgaristan, Batı Trakya ve Doğu Makedonya'da yaşayan, Bulgarca'ya yakın Pomakça denilen dil konuşan ve İslamiyet'i kabul eden bir halktır. Bugün Orhaniye köyünün tamamında bu topluluğa ait Bulgaristan'dan gelenlerin torunları oturmaktadır. Aynı şekilde Selimiye köyü de 93 harbinde gelen 5 hane tarafından kurulmuştur. Adliye köyü ise 93 harbinde Rumeli'den İznik ilçesi Elmalı köyünde iskân edilen muhacirlerin bir kısmının daha sonra buldukları konuma yakın başka bir yerde yerleşerek kurdukları köydür. Bunun yanı sıra Hüdavendigâr vilayeti Hicri 1303 tarihli Salnamesine (*Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi*, 1303: 84) ve diğer kaynaklara göre (İpek, 1999: 193) 1887 yılında Lefke nahiyesi Tekke köyü'ne 53 hane (205 kişi), Lefke'nin diğer köylerine 13 hane (71 kişi) iskân edilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8: 1887 yılında Osmaneli nahiyesinde iskân edilen nüfus ve hane sayıları.

Hicret Mahalli	İskan edilen yer	Nüfus	Hane
Rumeli	Lefke'de Tekke Köyü	205	53
Rumeli	Lefke köylerinde müteferrikan	71	13
Toplam		276	66

Kaynak: *Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi*, Bursa 1303, s.84.

Osmaneli kasabasında 1923 yılına kadar müslüman halkla birlikte gayrimüslim Rumlar birlikte yaşamaktaydı. Nitekim 1831 yılında Osmanlı Devleti'nde yapılan nüfus sayımında Osmaneli kazasında 231 reaya yani Gayri Müslim Rum'un (Karal, 1997: 201-202), 1876 tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi'nde Lefke nahiyesinde 399 Gayri Müslim (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 1256) bulunduğu kayıtlıdır. 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması'na göre Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları hariç Yunanistan'daki Türkler ve Türkiye'deki Rumların yer değiştirmesi kararlaştırıldı. Bu Antlaşmayla Anadolu'dan 150 000 kadar Rum nüfus Yunanistan'a göç ettirilmiş ve Batı Trakya Türk nüfusu hariç, Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki 400 000 kadar Türk nüfus, 1923-1933 yılları arasında Anadolu'ya göçmüştü (Doğanay, 1991a: 92). Bu mübadele ile birlikte, Osmaneli kasabasının çekirdeğini oluşturan Camii Cedit ve Camii Kebir Mahallelerinde oturan Rumlar ile Yunanistan'dan gelen Müslüman Türk nüfusu arasında da nüfus değişimi gerçekleşmiştir.

Bulgaristan'da Türklere yapılan zulmün ciddi boyutlara ulaşmasıyla, burada yaşayan Türk nüfusun önemli miktarı 1951-1952 yıllarında Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Osmaneli de bu göçle gelenlerin yerleştiği yerlerden biri olmuştur. 1951-1952 yıllarında Bulgaristan'dan gelen bu göçmenler Selimiye, Büyük Yenice ve Osmaneli ilçe

Arab Çeşmesi nam mevkiye iskan edilmiş olan Aydos muhacirlerinin teşkil eyledikleri karyenin Selimiye namıyla isimlendirildiği yazılıdır.

³ Osmanlı Arşivleri Hicri 1309 yılı 1947 dosya no, 78 gömlek nulo belgede Lefke nahiyesinde boş arazide iskân olunan Silistre ve Pravadi muhacirlerinin oluşturduğu köye Şerefiye adının verilmesi yazılıdır.

merkezinin Haceloğlu Mahallesi çevresine yerleşmişlerdir. Yapılan mülakatlar sonucunda 1951-1952 yıllarında Bulgaristan'dan gelip yerleşen ailelerden 15 haneenin bugün Haceloğlu Mahallesi Hürriyet Caddesi üzerinde ikamet ettiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu nüfus 1980'li yılların başlarında kurulan mahallenin de çekirdeğini oluşturmuştur. Osmaneli'ye 1978 yılında Bulgaristan'dan gelen Türk aileleri de yerleştirilmiştir. Günümüzde bu ailelerden 8 aile Osmaneli ilçe merkezinin İnönü Mahallesi'nde ikamet etmektedir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle 1952-1954 yılları arasında ABD'nin savaştan zarar gören Avrupa ülkelerine yaptığı Marshall yardımı F. Almanya, Belçika, Avusturya ve Fransa ülkelerinde ciddi bir kalkınma hamlesi başlatmıştır (Mutluer, 2003: 36). Bu ülkelerin kalkınma çabaları, ekonomilerinde hızlı büyüme ve sermaye birikimi meydana getirmiş, 1950'li yılların başlarında bu ülkelerde işsizliğin hemen ortadan kalkmasına, hatta özellikle endüstri kesiminde işgücü açığına yol açmıştır. Savaş sonrasında İtalyanların büyük ilgi gösterdiği ve Fransa, F. Almanya ve İsviçre'ye 1950-1960 arasında gerçekleşen göçlere Türkler katılmamışlarsa da, Ekim 1961'de F. Almanya ile Türkiye arasında yapılan anlaşma sonucu Avrupa ülkelerine düzenli olarak gerçekleşen işçi göçü F. Almanya ile başlamıştır. Bu anlaşmadan sonra Avusturya, Belçika, Hollanda, Fransa, İsveç ülkeleriyle de benzer anlaşmalar yapılarak binlerce Türk işgücü Avrupa ülkelerine yönelmiştir. Almanya ile birlikte, Fransa, Avusturya, Hollanda Belçika, İsviçre, Danimarka, İngiltere, Türk nüfusunun çalışmaya gittiği diğer Avrupa ülkeleridir. Resmi verilere göre 1961-1974 yılları arasında Avrupa ülkelerine gönderilen işçi sayısı 812.843 kişiye ulaşmıştır (Mutluer, 2003: 36).

1970'lerin başında Batı Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik durgunluk, misafir işçi anlaşmalarının feshedilmesi ile sonuçlanmıştır (Kaya, 2008: 163). 1974'den itibaren Avrupa kapıları büyük ölçüde Türk işçilerine kapanırken, Ortadoğu (Suudi Arabistan, Irak, Ürdün, Kuveyt v.b.) ve Kuzey Afrika (Libya vb.) ülkelerine bayındırlık işlerinde çalışmak üzere Türk müteahhitlik firmaları tarafından işçi götürülmeye başlanmıştır (Özgür, 1998: 55). Bu göç hareketi 1989'a kadar sürmüştür. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra gerek Rusya gerekse Türk Devletleri'ne de iş gücü göçü başlamıştır. Türkiye'den işçi gönderilmeye başlanan 1961 yılından 1999 yılı sonuna kadar gönderilen iş gücü sayısı 1.810.686 kişiyi bulmuştur. Halen yanlarına aldıkları aileleri ve yeni doğanlarla yaklaşık 4 milyonu AB ülkelerinde, 300.000'i Kuzey Amerika'da, 200.000'i Orta Doğu'da, 150.000'i de Avustralya'da olmak üzere, 5 milyondan fazla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının ülkemiz dışında yaşadığı bilinmektedir.

Uluslararası göç hareketlerinde en önemli nedenlerden biri ekonomik faktörler olmakla birlikte bunun yanı sıra; savaşlar, siyasal baskılar, dini baskılar, macera arayışları, aile birleşmeleri benzeri sosyal, psikolojik ve siyasal nedenler olabileceği gibi deprem, sel, kuraklık vb. doğal olaylarda yer alabilmektedir (Mutluer, 2003: 11-18). Türkiye'deki hızlı nüfus artışı, iç göçün büyük boyutlara ulaşması, kırdaki kapalı ekonominin çözülmesi, gelir dağılımındaki bozukluklar, istihdam sorunları, kırsal kesimdeki gelir düşüklükleri vb. nedenler Türk iş gücü göçünün artmasındaki başlıca faktörlerdir (Mutluer, 2003: 39).

Türkiye’den yurt dışına yönelik iş gücü göçü çok boyutlu bir olgudur. Göçün yıllar itibariyle gelişimi çok farklı olduğu kadar, yöneldiği alanlar, göçe neden olan iç ve dış unsurlar, göçlerden beklentiler, göçle ortaya çıkan sorunlar, geri dönüşler v.b. diğer konular çok karmaşık bir yapı sergilemektedir (Mutluer, 2003: 38).

Günümüzde Almanya başta olmak üzere yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının çoğu, artık sadece işçi konumunda olmayıp, akademisyen, bilim adamı, doktor, mühendis, avukat, gazeteci, iş adamı, sanatçı, politikacı, sporcu gibi çeşitli alanlarda meslek sahipleri olarak göç alan ülkelerin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına katılmaktadır. Ekonomik alanda, birçok Türk vatandaşı, işçi konumundan çıkarak işveren konumuna geçmiştir. Avrupa’daki Türk işletmelerinin sayısı 140.000 civarındadır (Almanya’da 70.000). Bu işletmeler, yaklaşık 640.000 kişiye istihdam sağlamaktadır (mfa.gov.tr, 2011). Arap ülkelerine giden inşaat işçileri ise, aileleri Türkiye’de kaldığından ve inşaat sektörünün geçici oluşuyla geri dönmüşlerdir (Özgür, 1998: 55).

1960’lı yılların başlarından itibaren ilçeden F. Almanya başta olmak Batı Avrupa ülkelerine göçler gerçekleşmiştir. Bu dönemden sonra araştırma sahasından olan göçlerin büyük bir bölümü daha yüksek hayat standartlarına kavuşabilmek için ekonomik nedenlerle olan işçi göçleridir.

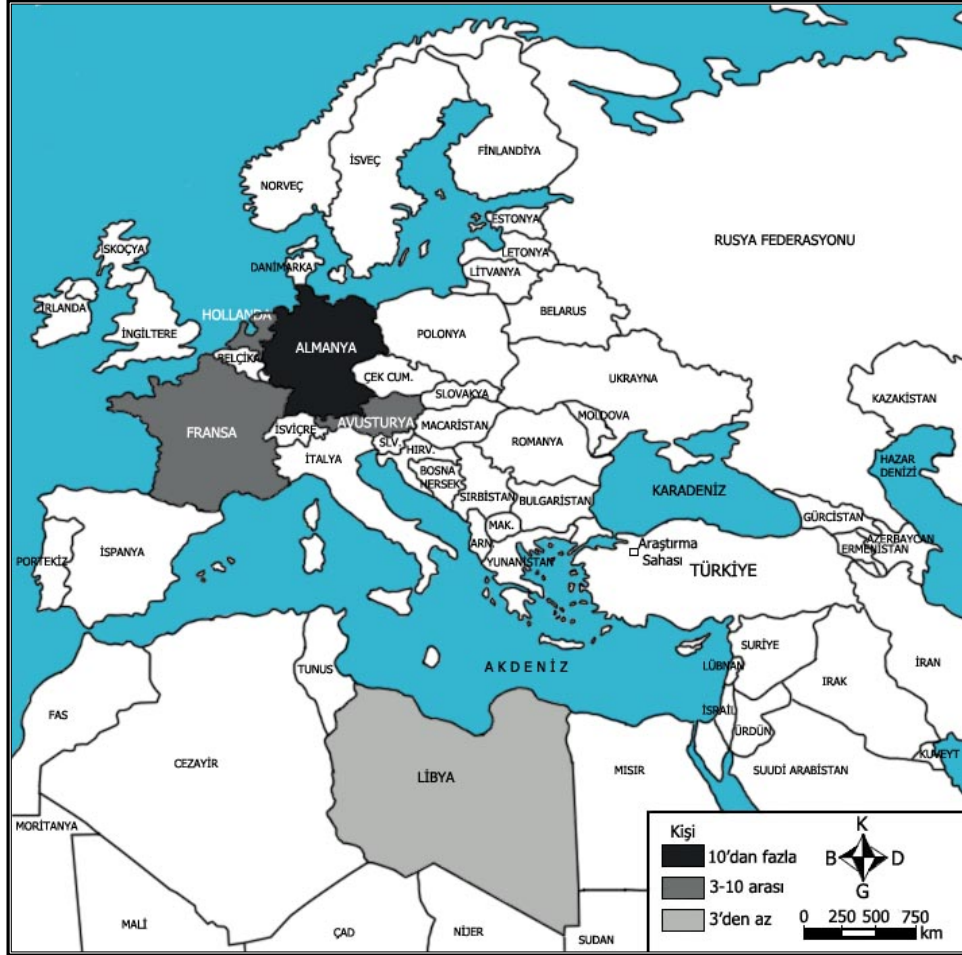
Yapılan anket ve mülakatlar sonucunda Osmaneli ilçesinden dış ülkelere göçlerin çok fazla olmadığı ortaya çıkmıştır. İlçeden dış göçlerin büyük bir kısmı Almanya’ya olmuştur. Osmaneli merkezden 9, Düzmeşe köyünden 3, Ağlan, Çiftlik, Günüören, Medetli ve Soğucakpınar köylerinden toplam 17 hane (40 kişi) Almaya’ya göç etmiştir. İlçeden Fransa, Hollanda, Avusturya ve Libya’ya ise 1’er hane göç etmiştir. İlçe toplamında 21 hane ve bu hanelerde mevcut 52 kişinin dış ülkelere göç ettiği tespit edilmiştir (Tablo 9, Şekil, 7).

Tablo 9: Osmaneli ilçesinden dış ülkelere yönelik göçlerin ülkelere göre dağılımı.

Göç edilen yer	Göç eden hane sayısı	Göç eden kişi sayısı
Almanya	17	40
Fransa	1	3
Hollanda	1	4
Avusturya	1	4
Libya	1	1
Toplam	21	52

Kaynak: Anket ve mülakat sonuçlarından derlenmiştir.

Dış ülkelere göçler genellikle işçi göçleri şeklinde olduğundan, ilk önce aile reisi erkekler göçe katılmış, bir kısmı daha sonra ailelerini yanlarına aldırılmış, bir kısmı ise göç ettikleri ülkelerde uyum sorunu yaşayarak birkaç yıl sonra geri dönmüşlerdir. Gidenlerin bir kısmı uzun bir süre çalışarak emekli olmuş, Osmaneli veya İstanbul gibi yakın büyük şehirlere geri dönüş yapmışlardır.

Şekil 7: Osmaneli ilçesinden yurtdışına yönelik göçlerin ülkelere göre dağılımı.

Yapılan mülakatlarda, göç eden ailelerin çocukları zamanla gittikleri ülkelerde işgücüne katıldığından orada kalarak geri dönmedikleri tespit edilmiştir. Osmaneli ilçesinden olan dış göçlerin birçok ilçeye nazaran az olmasında, iş imkânlarının fazla olduğu birçok büyük şehre yakınlık, dış göç edilen ülkedeki sosyal ve kültürel uyumsuzluklar yaşama endişesi, kültür ve dil farklılığı gelmektedir.

4. Sonuç

Osmaneli ilçesi geçmişten günümüze çeşitli medeniyetlerin hâkimiyet kurduğu alanların kavşak noktasında bulunduğundan zaman zaman göçlere sahne olmuş bir sahadır. Osmanlı döneminde çok sayıda Rum nüfusun yaşadığı ve 1923'de Lozan Antlaşması gereği mübadeleyle ilçede yaşayan Rum nüfusu ile Yunanistan'daki Türklerin mübadele

göçlerinin olduğu yerlerden biri olmuştur. 1970'li yıllarda Bulgaristan'dan da göçlerin olduğu ilçede, Türkiye'de olduğu gibi 1950'li yıllarda iç göç hareketleri hızlanmıştır. İlçedeki göç hareketlerinin sebepleri incelendiğinde, hem ilçeye hem de ilçeden olan göçlerde en önemli etkenin ekonomik faktörler olduğu saptanmıştır.

İstanbul-Ankara karayolu ve demiryolu arasında önemli bir güzergâhta yer alan Osmaneli'de, 1973 yılında Bilecik ilinin kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ile birkaç önemli sanayi tesis kurulmuştur. Bunun yanı sıra Osmaneli ve yakın çevresinde bol miktarda mermer bulunduğundan son yıllarda birkaç mermer fabrikası da kurulmuştur. Bu durum Osmaneli'den olan göçleri azaltması yanında ilçeye olan göçlerin de artmasını sağlamıştır.

Ancak Osmaneli ilçesinde 1996'da başlanan 2008'de projesi ve alt yapı çalışmaları bitirilen Osmaneli Organize Sanayi Bölgesi halen faaliyete geçmemiştir. Bilecik-İstanbul mevcut Devlet Karayolu ve yeni yapılan D-650 duble yolu arasında kalan OSB'de, arazi tahsisi yapılan firmaların yatırım yaparak faaliyete geçmemeleri ilçeden olan göçlerin artışıyla önemli bir etkidir. Bu sebeple il ve ilçe özel idarelerinin de gayretleriyle OSB'nin bir an önce faaliyete geçmesi gerekmektedir.

Yoğun tarım faaliyetlerinin yapıldığı ilçenin kırsal kesiminde genç nüfusun bir bölümü tarım işlerinde çalışmak istememektedir. Son yıllarda modern tarım imkânlarını artırmak isteyen çiftçilerin bir kısmı, tarımsal amaçlı aldıkları kredileri ödeyememişlerdir. Çiftçi ürettiği bir kısım tarım ürünlerini pazarlamakta güçlük çektiği gibi bazı tarım ürünlerinden elde edilen kazanç çok sınırlı veya maliyetini ancak kurtarır durumdadır. İklim şartlarının tarımda olumsuz etkileri de düşünüldüğünde; kırsal genç nüfusun göç etmesi hızlanmıştır. Tarımsal maliyetlerin azaltılması ve ilçede önemli miktarda yetiştirilen ürünlerin pazarlanmasında tarımsal kalkınma kooperatiflerinin kurularak bu kooperatifler aracılığıyla ürünün kolay ve değerinde pazarlanması sağlanmalıdır.

Sinema ve tiyatro, spor kompleksi gibi sosyo-kültürel çekiciliklerin olmadığı ilçede, bu tür şehirsiz çekicilikler, ilçeden olan göçlerin artışıyla etkilidir. Bu tür sosyo-kültürel etkinlikler zihinsel ve ruhsal rahatlatma ve dinlenme sağladığından ve kişileri ilçede tutmak için önemli etken olduğundan, ilçe kaymakamlığı ve belediyesinin ortaklaşa çalışmalarıyla bu imkânların oluşturulması gerekmektedir.

Kırsal hayatın itici faktörlerine karşı şehrin imkânlarının fazla olmasıyla birlikte meydana gelen şehirsiz çekicilikler göç edilmesinde önemli etkidir. Göçlerle sadece nüfus değil, nüfusun sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri de göç etmektedir. İş imkânlarının kısıtlı olması ve düşük işçi ücretleri kalifiye iş gücünün göç etmesine neden olduğu gibi sosyo-kültürel imkânların yetersizliği de eğitim seviyesi yüksek kişilerin, bu imkânların daha fazla olduğu şehirlere göç etmesinde önemli etkenlerdir. Kişiler ekonomik geliri ve sosyo-kültürel imkânlar ölçüsünde harcama yapmaktadır. Bu imkânların artırılması ilçeden olan göçleri azaltmasını, ilçeye gelen nüfusun artmasını ve gelenlerin daha kalıcı olması sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akkayan, T., 1979, Göç ve Değişme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. No: 2573, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Akkayan, T., 1990, Osmaneli Değişen Bir Anadolu Kasabası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3583, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Aras, S.,- Çalışkan V., 2006, Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3627, İstanbul.
- Avcı,S.,1993, *Türkiye'de Şehir ve Şehirli Nüfusun Dağılışı*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 28, s: 249-271, İstanbul.
- Coşkun, O., 2008, *İç Göçler Açısından Erzurum İlinin Analizi*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 20, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Coşkun, O., 2010, İkizdere İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası Bizim Büro Basımevi, Erzurum, (Yayınlanmış Doktora Tezi).
- Deniz, O., 2009, Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansıması, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Doğanay, H., 1991a, Demografya (Nüfus Bilimi), Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Ofset Tesisleri, Erzurum.
- Doğanay, H.,1991b, *Türkiye'de İç Göçler ve Başlıca Sonuçları*, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, s: 133-150, Erzurum.
- Gök, Y., 2006, *Horasan İlçesinde Göç Hareketleri*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 16, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Gök, Y., 2007, Horasan İlçesi'nin Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:965, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Araştırmalar Serisi Yayın No: 49, Erzurum.
- Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi*, Bursa 1303.
- Işık, Ş., 1999, *İzmir'e Yönelik Göçlerin Coğrafi Boyutları*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, İstanbul.
- İpek, N., 1999, Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, Sayı: 731.
- Karal, Z. E., 1997, Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını.
- Karpat, K. H., 2010, Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kaya, İ., 2008, *Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 19, Erzurum.
- Koca, H., 1994, Erdemli İlçesi'nin Beşeri ve İktisadî Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

- Koca, H.,- Girgin, M., 2000, *Alaşehir İlçesine Mevsimlik İşgücü Göçü*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:4, Erzurum.
- Koca,H.,2000, Düziçi İlçesinin Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 899, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No: 111, Araştırma Serisi No: 46, Erzurum.
- Mutluer, M., 2003, Uluslararası Göçler ve Türkiye, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Özgür, E.M., 1998, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basın Yayın, Ankara.
- Sergün,Ü., 1977, *Türkiye’de Nüfus Artışı ve Sorunları*, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı: 20-21, İstanbul.
- Sönmez, M. E., 2010, *Muş İlinde Nüfus Hareketlerinin Nedenleri ve Sonuçları*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 55, İstanbul.
- Tandoğan, A., 1998, Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon.
- Tümertekin, E., 1968, Türkiye’de İç Göçler, İstanbul Üniversitesi Yay. No: 1371, Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 54, İstanbul.
- Tümertekin, E.,-Özgüç, N., 2009, Beşeri Coğrafya (İnsan, Kültür, Mekan), Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Tümertekin, E., 1994, Beşeri Coğrafya. Okan Yayıncılık, Erenler Matbaası, İstanbul.
- TÜİK, 2005, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu. Matbaası, Yayın No: 2976, Ankara.
- Ünal, Ç., 2004, Şenkaya’nın Coğrafi Etüdü, Aktif Yayınevi, Erzurum.
- Yılmaz, A., 2001, *Samsun Merkez İlçe Kırsal Alanında Seçilmiş Dört Köyde Mevsimlik İşgücü Göçü Üzerinde Bir Araştırma*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 36, İstanbul.
- Yurt Ansiklopedisi, 1982, "Bilecik" Maddesi, Türkiye İl İl Dünü Bugünü Yarını, Anadolu Yayıncılık A. Ş., Hürriyet Ofset A. Ş., Cilt: 2.
- http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa

Osmaneli İlçesinde Göç Hareketleri